

NEMƏT BƏXTİYAR

*Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü,
"Qızıl Qələm" Media mükafatı laureatı*

LAÇINDA QIŞ NAĞILI...

(Cillələr, Çərşənbələr və Novruz bayramı... haqqında)

Yurdumuzun hər dərəsini, hər uçurumunu, hər zirvəsini təbiət elə yaratmışdı ki, sanki, bura, Laçın dağları insanlar üçün möhtəşəm qala, düşmən üçün isə fəlakət yuvası idi. Vətən torpağının hər daşı qəhrəmanlıq tariximizin bir sirrini özündə yaşadırdı. Xalqın qazandığı qələbər də, dücar olduğu fəlakətlər də bir çox yurd yerlərində, adlarında əbədiləşmiş və canlı tarixə çevrilmişdir.

Laçın rayonu qonşu Kəlbəcər və Qubadlı, Dağlıq Qarabağın Şuşa, Əsgəran, Xocalı rayonları, eləcə də Ermənistan Respublikası ilə həmsərhəddir...

Yüksək dağ zirvələri, Dəlidağ silsiləsində, 3620 metr dəniz səviyyəsindən yüksəklikdə, Calbayır, Mıxtökən, Nərdivan, Qırxqız, Kotanqaya, Qorqundağ, Laləli, Sarıbaba dağlarının ətəklərindəki təpəliklər, yaylalar, düzənliklərlə, maraqlı relyef quruluşuna malik olan 206 oba, binə, kəndlər, "Qayğı" qəsəbəsi, Laçın şəhərindən ibarət olan yaşayış məntəqələri mövcud olmuşdu.

1992-ci ildə Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında baş verən hadisələr zamanı Laçın rayonunun 58 min əhalisi öz doğma el-obasından, ata-baba yurdlarından Respublikamızın müxtəlif bölgələrinə səpələnməyə məcbur olmuşdular.

25 ildir ki, bir gözümüz ağlayır, bir gözümüz yol çəkir, el-oba həsrətli laçınlıların gözləri yollara dikili qalıbdır. Hər bir azərbaycanlının şərəfli borcudur ki, bu gündən sonra, heç olmasa vətəndən gətirdikləri, adət-ənənələrini qoruyub saxlasın, gənc və gələcək nəsillərə çatdıra bilsin. Adət-

ənənələri yaşatmaq xalqın tarixini yaşatmaq deməkdir. Dünyagörmüş ağsaqqallardan, ağbircək nənələrimizdən eşitdiklərimizdən qış fəslində keçirilən günlərdən, mərasimlərdən söhbət açmaq istəyirəm.

Bir ilin dörd fəslı vardır. Hər bir fəslin özünə görə, öz xüsusiyyətləri olduğu kimi, bir-birlərindən fərqlənirlər. Gərək, fəsilləri - yazı, yayı, payızı və qışı yaşayasan ki, bir il tamam olsun. Qış olmasa yaz olmaz, yaz olmasa yay olmaz, yay da olmasa payız olmaz deyiblər.

Deyimlərə görə havalər, iqlimin dəyişməsi ilə müəyyən olunmuşdur ki, ilin fəsilləri bir-birilərini əvəz edirlər. Qış fəslı başlayan gündən havalər soyumağa başlayır, qar yağır, sular donur, insanlar da libasını dəyişməyə başlayır, təbiət kimi.

İnsanlar məşğul olduğu çöl, tarla, bağ, əkin, ev işlərini sahmana salaraq hər bir işin, vaxtını müəyyən etməklə, bəzilərini təxirə salmaqla havalərin istiləşməsini, yəni yazı gözləməli olurlar. Qış fəslində üç ay, yəni 90 gündən ibarət olmaqla, birinci ay - 30 gün (22 dekabr - 21 yanvar) Böyük çillə, ikinci ay - 30 gün (22 yanvar - 20 fevral) Kiçik çillə, üçüncü ay - 30 gün (21 fevral - 22 mart) Boz ay günləri adlandırılmışdır.

Deyimlələrə görə, birinci il Böyük çillə zamanı havalər yaxşı keçmişdir. Ancaq Kiçik çillə dəcəllik etdiyindən havalər çox sərt, soyuq keçməyə başlayır.

Xeyli müddət qar yağır, şaxtalı günlər adamları çox incitməyə başlayır, soyuğun, şaxtanın hikkəsi-

nə davam gətirə bilməyən adamlar özlərini ocağa, təndirə "təpməyə" məcbur olublar. Soyuqdan, şaxtadan insanlar da, heyvanlar da, hələ təbiətin özü də ziyan çəkməli olur, tələfat da olur.

Kiçik çilənin belə hərəkətlərindən adamlar çox əziyyət çəkirlər, bunu hiss edən Allah-təala Kiçik çillənin ömründən, yəni 30 günü azaltmalı olur. 10 günü götürərək Böyük qardaşı, Böyük çillənin üstünə atır. Böyük çillənin ömrü 40 gün olur. Kiçik çillə bundan qəzəblənir. Hikkəsi soyumayı, daha da coşur. Deyir ki, "hələ mənə imkan versəydilər, ananın bədənində balasını da dondurardım", adamları da ocaqa tərərdim...

Böyük çillənin 40 günü çox şaxtalı, soyuq havalar keçir. Kiçik çillənin 20 günlük ömrü müddətində havalar daha da sərt keçdiyindən deyirlər ki, "Allah-təala sən rəhm et, nə yaxşı ki, Kiçik çillə 30 gün deyildi", yoxsa dözmək olmazdı.

Qış fəslinin tən yarı olması, 45 günün tamamında fevral ayının 5-7-nə təsadüf edilmişdir. Həmin gün, əlamətdar gün kimi qeyd olunmaqda idi. Bu Xıdır Nəbi bayramı günü adlandırılmışdı. Qış fəslində adamların başını bir az ovundurmaq, bir az maraqlı və sevincəklilə olsun deyə Xıdır Nəbi bayramı keçirilməsi adət-ənənə şəklinə qədər gəlib çıxmışdır. Xıdır Nəbi bayramına ona görə çox sevinənlər olurdu ki, qış yarı olmuşdur, bundan sonra günləri bir - bir saymalı olarmışlar.

Xıdır Nəbi bayramında su dəyirmanında üyüdülmüş, xüsusi buğda növündən olan undan ailədə qoca nənələr xəşil bişirirdilər. Ocağın üstünə misdən olan qazan qoyardılar. Su tökülürdü, su qaynara düşəndən sonra ailədə nəfər sayına görə un əlavə olunardı. Qazanı oxlovla qarışdırmağa cavanlar növbə ilə köməyə gələrdilər ki, yaxşı həll olunsun, yaxşı bişsin...

Yeməkdən unun iyi gəlməyə qədər, yaxşı bişənə kimi qarışdırardılar. Hazır olanda xəşil mis sinilərə, dövrələrə, boşqablara çəkərdilər, xəşilin ortasını cala edərək, oraya ərimiş nehrə yağı, doşab, bəhməz əlavə edilərdi. Yeməklə doymaq olmazdı, xəşil yeməyi qış fəslində tez-tez bişirilən yeməklərdən biri idi. O adamları sərt soyuqlu, şaxtalı, qarlı havada dözümlü edərdi. Xəşil müalicə əhəmiyyətli, güclü yemək hesab olunardı. Mədə-bağırsağı müalicə edərdi. Gec həll olunduğuna görə deyərdilər ki, aclığa davamlı, bədənə qüvvə gətirərdi.

Xıdır Nəbi bayramı üç gün davam edirdi: həmin gün el arasında qodu-qodu oyunu da təşkil olunardı. Bu barədə deyimlər də mövcud olmuşdur.

*Xıdır Nəbi, Xıdır İlyas,
Bitdi cicək, oldu yaz.
Xıdır gəlir hayla,
Altında dayla. (yəni atla)
Yağ gətirin, yağlayaq,
Dəsmal verin, bağlayaq.
Dəsmal dəvə boynunda,
Dəvə dəyirman yolunda.
Dəyirman yolu buz bağlar,
Buzun üstü gül bağlar.
Gülün birin üzəydim,
Saç, boynuma düzəydim.
Qardaşımın toyunda,
Bax, belə süzəydim.*

Kənd yerlərində Xıdır Nəbi bayramında qodu-qodu gəzdirmək bir adət, ənənə olmuşdur. Bunun üçün səriştəli, hörmətli, hazırcavab, dillibaməzə adamlar seçilərdi. Adama bənzər formada düzəldilmiş, bəzədilmiş müqəvvaya Qodu deyərdilər. Havaların isti keçməsi üçün qarı-qarı, ev-ev Qodu gəzdirilərdi. Qoduya pay, nəzir-niyaz verilərdi. Yığılan payı, nəzir-niyazı kənddə, obada ən kasıb yaşayan, imkansız ailələrə paylaydılar. Bu barədə də el deyimi vardır.

*Qodu, qodunu görmədin?
Görüb salam vermədin
Qodu gedəndən bəri...
Qızmar gün görmədim.*

40 gün Böyük çillə, 20 gün Kiçik çillə günləri tamam olandan sonra 30 günlük Boz ay günləri başlayır. Yalançı çərşənbələr Boz ayı simvolik olaraq qarşılayır, yazın gəlişini xəbər verir. Boz ay bozara-bozara, qızara-qızara günlərini saymağa başlayır. Bir gündə 5 təbə düşür.

Hər həftənin çərşənbə günləri düzəlməyə başlayır.

Birinci çərşənbə - Su çərşənbəsi fevral ayının son günləri qədəm qoyur. Çayların, bulaqların suyu buz bağlayan yerləri yavaş-yavaş əriməyə başlayır. Havalar get-gedə, yavaş-yavaş isinmə-

yə başlayır. Təzə gəlinlər, nişanlı qızlar bulaq başına su gətirməyə gedərdilər, durna qatarı kimi düzülən qızları gözaltı edənlər də olardı, oğlanlar tamaşaya çıxardılar, sevgi ovuna çıxardılar...

İkinci - Od çərşənbəsi - yazın, baharın qoxusu hiss olunmağa başlayırdı. Günəş yavaş-yavaş ətrafı, torpağı isitməyə çalışır. Od çərşənbəsi günü hər bir ailədə toy, bayram kimi qeyd olunmağa başlanırdı. Hər bir ailə üzvünün adına, sağlamlığına görə şam yandırılırdı, ad olunardı. Axşam süfrə, xonça bəzədilərdi.

Üçüncü - Yel çərşənbəsi - təbiət oyanmağa başlayırdı. Torpaq isindiyindən bitkilər cücərməyə başlayırdı. Adamlar ağacların qol-budaqlarını tərpedərdilər ki, yuxudan oyansınlar. İlk yaz bitkisi, Xıncılovuz bitkisi çıxdığı üçün yığılardı, kətə, qutab, "cırdala" yeməyi bişirilərdi. Novruz gülü çiçəyi ilk dəfə acardı. Nişanlı oğlanlar Novruz gülünü yığıb sevgililərinə hədiyyə verərdilər. Ağaclar tumurcuqlayardı. Zoğal ağacı ilk çiçək açan meyvə ağacı idi.

Dördüncü çərşənbə - Torpaq çərşənbəsi - ana təbiət oyandığına görə əkinçilər cütü, kotanları əkin sahəsinin kənarına sürərdilər. İlk yaz əkinini gecikdirənlər heyfslənərdilər ki, bu il məhsuldarlıq az ola bilər. Ona görə də yaz əkinini gecikdirmək olmazdı. Nənələr buğda isladib, səməni qoyardılar ki, bu ilə bolluq olsun. Dodaqaltı oxuyardılar "səməni, ay səməni, saxla məni, hər il göyərdərəm səni". Əkin-biçin işlərinin bərəkətli olmasını arzulayırdılar. Torpaq çərşənbəsinə İləxır çərşənbə də deyərdilər. Həmin gecə kim nə niyyət tutub yuxu görsəydi, çin olardı. Deyimlərə görə, həmin axşam su arxı kənarında bitən hündür söyüd ağacının baş budaqları həmin an əyilərək sudan su içir. Kəhrizlərdə, bulaqlarda da həmin an su dayanır.

Axırıncı çərşənbə günü əkinçilər cütü, kotanı əkin üçün sazlayardılar, cüt, kotan haqqında bu bilgiləri yada salmaq yerinə düşərdi.

Yazın gözəl çal-çağır vaxtı gələn kimi el-oba da çol işlərinə hazırlıq görülərdü. Elə ki, ağaclar burc bağladı, demək torpaq da qış yuxusundan oyanmağa başlayırdı. İşlərin bulaq kimi qaynayan çağında səhər tezdən torpaqda çalışan adamlar bir də baxırdı ki, gün əyilibdi. Əkinçilərin də başını qaşımağa belə macalı olmayıb, görsün gün

nə vaxt batıbdı.

Yazda bol məhsul götürmək üçün cütcülərimiz qoymazdılar əkin geciksin. Yaxşı biliblər ki, torpağı vaxtında şum etməyənlər həmin il az məhsul götürüblər. Odur ki, işi öz vaxtında görüblər. İlk günlərdən xış, kotan hazırlanırdı. Cütcülük sənəti zəhmətli olmaqla yanaşı çox qədimdən yaxın vaxtlara kimi xalqımızın güzəranının daha da yaxşı olması üçün adamların əlindən tutmuşdur. Bu sənət get-gedə müasirləşib "dəmir atla" əvəz olunmuşdur. Kotan, xış muzeylərimizin maraqlı eksponatlarına çevrilmişdir.

Bir xış və ya kotanla 18-20 baş öküzə, 5 nəfər cütcünün qüvvəsi ilə vur-tut bir traktorun bir gündə gördüyü işin yarısından da az şum edə bilirdilər. Dəmir kotandan qabaq xışdan istifadə olunub, bu dəzgahda bir nəfər maj tutandan, iki nəfər hodaxdan, 3-4 boyun öküzdən (6-8 baş öküz) ibarət olmuşdur. Xışı davamlı ağac kötüyündən hazırlayırdılar ki, torpağı qazan zaman sürtünərək yeyilməsin. Bu dəmir ağac, qarağac (murdarça) kimi möhkəm, davamlı ağaclardan hazırlanırdı. Bu haça kötüyün üç hissəsinə dəmir ucluq vurulardı ki, torpağı qazsın və tez korlanmasın. Haçanın yuxarı hissəsinə isə qol və dəsdək birləşdirilərdi ki, qayış, yaxud da zəncirləri ona bağlamaq mümkün olsun. Xışı boyunduruqlara findıq ağacının körpə zoğlarından əzilərək burulub hazırlanmış bağlarla bağlayardılar. Sonralar bu burğu qayış və zəncirə əvəz edilmişdir. Kotan əkdüyü yerin torpağını bir tərəfə, xış isə hər iki tərəfə çıxardı. Cütcülər get-gedə xışı təkmilləşdirərək dəmirdən hazırlanmış kotandan istifadə etməyə başlamışdılar.

Cüt və ya kotan dəsti 1 nəfər maj tutandan, 3 nəfər hodaxdan, 1 ədəd dəmir kotandan, 6-8 boyun öküzdən ibarət olmuşdur. 2 baş öküz bir boyunduruqda cəmlənirdi. Yəni, hər boyunda 2 baş öküz olmaqla cəmi 12 -16 öküz işləyərdi. Qoşqu üçün hər bir boyun öküzə bir ədəd boyunduruq, hər bir boyunduruğa 2 öküzü bağlamaq üçün 4 ədəd samı ağacı və 2 ədəd samı bağı lazım olarmış. Kotanla boyunduruqları bir-biri ilə bağlamaq üçün isə 5 baş öküzün dərisindən hazırlanmış qayış və ya zəncirdən istifadə olunarmış. Hər bir boyunduruğun arası 2,5-3,0 olarmış.

Kotanın iki növü varırmış: qara kotan və xırda kotan. Qara kotan daha böyük və təkərli olurdu.

Kotanın uc hissəsinə iti ucluq taxıldır. İşlənib korlaşdıqda onu dəmirçiyə verib itilədərtilər. Köhnəlib istifadəyə yaramadıqda isə başqası ilə əvəz edilərdi. Bu da kotanın ömrünü uzadardı. Çənbər deyilən zəncirlə qara kotanın təkərləri bağlanarmış. Onun uzunluğu 0,5 metr olurdu. Çox işlək kotanların ucluğu heç bir vaxt paslanmırdı. Günəş vurduqca par-par alışıb yanardı.

Maj xışda və ya kotanda dəsdəyin adıdır. Majqal isə iki əllə ondan tutub istiqamət verən adama deyilirdi. Maj tutmağı hər adama etibar etməzdilər. Bacarıqlı, təcrübəli və güclü adam olmalı idi. Majqal majı düz tutmağı bacarmalı idi ki, əkin, şum xərəksiz olsun, ordan-burdan olmasın. Hər 2-3 boyunduruqdan birinin arasında bir nəfər hodax olardı. Hodax, adətən azyaşlı oğlan uşaq seçilərdi. Bu da öküzlərin düz istiqamətdə hərəkət etməsi və lazım olduqda asanlıqla dönməsi üçün lazım idi.

Boyunduruqların hər iki uc hissəsində isgənə ilə iki oyuq samı yeri açılırdı. Hər bir boyunduruqda 4 samı olmuş olurdu. Hər bir oyuğa isə bir samı ağacı salınardı. Bununla da öküzün başı samı ağaclarının arasında qalmış olurdu. Bu samılar isə öküzün boğazının altından keçirilərək samı bağı ilə bir-birinə bağlanmış olurdu. Samılar bərk, dözümlü ağacdən düzəldilərdi. 0,5 metr uzunluğunda olan samı ağacının bir ucu haça və ya düyünlü olmalı idi ki, oyuqdan çıxmasın.

Boyunduruqların düz ortasında isə iki tərəfli, yəni, alt və üst tərəfdən çökəklik olardı ki, bu da boyunduruqları bir-birinə bağlayan qayış və ya zəncirlə bağlandıqda tərənərək sürüşməməsi üçün idi. Ona da həvənd və yaxud da işkil deyərtilər.

Bunlar hamısı hazırlandıqdan sonra cüt yazın ilk günlərində sübh tezdən əkiləcək torpaq sahəsinin kənarına gətirilərdi. Cüt qoşulduqdan sonra majqal qayıdardı ki:

-Ay uşaqlar, kimin ayağı yüngül, ruzuludu, işimizin üstünə gəlsin, işimizə xeyr-dua versin.

Beləliklə, iş başlanardı. Torpaq həmişə maili yerdə yalnız bir istiqamətdə, düz yerdə isə hər iki istiqamətdə əkilərdi. Kotanla, xışla yer əkən peşəkar adamlara cütcü deyərmişlər. Haylı-küylü cütcülərin səsi öküzlərin fısıltısına qarışırdı. Öküzlər də yorulmadan güc vurardılar. İşin qızğın yerində majqal deyərmiş:

-Ay uşaqlar, işimiz yaxşı gedir, bir holavar demək vaxtı gəlib çatıbdı. Hazırlaşın.

Maj tutan cütcü nəğmənin əsas hissəsini, hodaxlar isə xorla onun səsinə səs verərək holavaları deyərmişlər. Holavarlar ancaq şum, kotan, xış və öküzlə bağlı olardı.

Holavarların oxunuşu isə belədir:

Öküz, öküz, xan öküz.

Hay, hay, hay...

Boynu qızılqan öküz.

Ha-ho, ha-ho...

İnək yaylaqda yaylar.

Hay, hay, hay...

Sən aranda yan öküz.

Ha-ho, ha-ho...

Öküz, axşam hovudu.

Hay, hay, hay...

Boynundakı samıdır.

Ha-ho, ha-ho...

Gəl bizi xar eyləmə

Hay, hay, hay...

İşin bizlə yarıdır.

Ha-ho, ha-ho...

Novruz bayramı günü təzə il, yeni il kimi qəbul olunardı. Novruz bayramı mərasiminin yaranma tarixi çox qədimdir. Bu mərasim qışın sona çatması və yazın gəlişi ilə bağlanır. Mərasimin qədim insanların təbiət hadisələrinə münasibəti, etiqadı, həmçinin əmək fəaliyyəti ilə əlaqədar təşkil olunmuşdur. Odur ki, qışın başa çatmasını canlılar səbirsizliklə gözləyir. Yazın gəlişi isə bambaşqa aləmdir. Bu zaman bütün aləm, təbiət, heyvanlar, bitkilər, canlılar dirilir, cücərərək torpağın üstünə çıxmağa başlayır.

Bizim tərəflərdə, Laçın rayonunda Novruz bayramına bir ay qalmış Boz aydan hazırlıq işləri görülməyə başlanardı. Məhəllələrdə, həyətlərdə, hətta evlərdə ciddi təmizlik, abadlıq işləri görülərdi, səliqə-sahman işləri ilə məşğul olardı.

Axırıncı çərşənbə günü gənclər bir yerə yığılıb keçmiş, köhnə qədim damlardan, möhkəm ip-lə, sicimlə, kəndirlə kiflən, yelləncək asardılar.

Yelləncək və kiflən iki qoldan ibarət olurdu. Yellənən oğlan və Bahar qız yaz haqqında nəğmələr, mahnılar oxuyardılar. Subay qızlar mis baydacaya su tökərdilər. 2 iynənin dəliyinə sap, pambıq salardılar. Üzük falına baxmaq üçün iynələri suya atardılar. İynələr bir-birlərinə yaxın gələndə, qoşalaşanda, sevinərdilər ki, ürəyində nəzərdə tutduğu oğlanın da ona meyli vardır, birləşməsi evlənmək əlamətidir.

Qızlar duzlu könbə bişirərdilər, yeyərdilər, su

eşitdiyinə görə onlara minnətdarlıq edərdilər.

Od çərşənbəsində hər bir ailədə evin qarşısında tonqal yandırılırdı. Tonqalın başına toplananlar növbə ilə odun üstündən atdanardılar "Ağrılığım, buğurluğum odda yansın" deyərdilər.

Hər bir çərşənbə gününün axşamları ləziz, dadlı Bayram aş, plovu bişirilərdi. Maşlı, lobyalı, ərişdəli, səbzi, cücəli aş, plov hazır olanda ailə üzvləri bir süfrə başına toplaşardılar, Bayram yeməyi yeyərdilər. Yaxın, əziz adamlara, qonşu-

icməzdilər ki, gecə yatanda yuxuda hansı oğlan ona su versə idi demək onların bir-birinə eşq-məhəbbəti, meyili vardır.

Oğlanlar qonşu qapısına gedərdilər, astadan qapıları açardılar, papaq atardılar, sonra da qaçıb gizlənərdilər. Ev sahibi də hazırlanmış Bayram payından, sovqatından onların papağına pay qoyardı. Sevinə-sevinə papağı götürüb o biri qonşuya gedərdilər.

Qızlar ürəyində niyyət tutaraq qonşu qapısına qulaq falına gedərdilər. Pusardılar, evdəkilər həmişə Bayramda pis söz danışmazdılar. Xoş sözlər eşidəndə sevinərdilər, qapını açıb yaxşı söz

lara pay aparıb verərdilər. Fəsəli, kətə (qutab), yayma, südlü aş bişirilərdi.

Bizim ellərdə kətəni, qutabı sacda bişirərdilər. Göy-göyertidən, pendir-şordan özü də sacın tən yarısı boyda bişirərdilər. İndi küçələrdə kiçik ölçüdə kətəyə rast gəlirik. Buna da qutab deyirlər.

Bayramqabağı ailədə, ailə üzvlərindən kimsə uzaqdadırsa, səfərdədirsə, birinci həmin adam yad olunardı. Övladlar Bayram qabağı valideynlərinə, ata, anasına, qocalara baş çəkməyə gedərdilər, bu övladların müqəddəs borcudur. Bu ziyarət deməkdir, mütləq övladlar valideynlərini,

əzizlərini onların Bayramlarını təbrik etməlidirlər. Onda övladın işləri yaxşı gedər, deyirlər. Bu hamıya xoş təsir bağışlayardı.

Yumurta boyanardı. Yumurta "döyüşü" yarış mərasimi kimi təntənəli təşkil olunardı. Hər kəs bir səbət yumurta alıb, meydana yumurta döyüşdürmək üçün gələrdi. Yumurtalardan "qatar" düzəldilir, hər kəs bir ədəd yumurta götürərək, sınına qədər rəqiblə "döyüşə" başlayırdı. Axırda kimin əlində sağ yumurta qalsa idi, həmin adam "qalib" hesab olunardı və sınımış yumurtaları udmuş hesab edilərək ona verilərdi. Xoruz döyüşdürülməsi kimi maraqlı oyunlar mövcud idi. Bunun üçün qabaqcadan döyüşkən xoruzlar alardı, bəsləyərdilər. Bayram günü meydana çıxarılan, aranı qızışdırılması üçün, xoruzun sahibi gizli olaraq xoruza ət yedizdirərdi. Xoruzların döyüşü zamanı kimin xoruzu qalib çıxsa idi, o qalib olaraq, məğlub olan xoruzu pay verərdi.

Bayram axşamına kimi, yaxın qohumlar da, qonşular da, gileyli, küsülü adamlar olsa idi, onlar dərhal barışdırılırdı. Küsülü adamlar barışmalı idilər, bayramda küsülü qalmaq olmazdı.

Novruz bayramı günü oğlanlar 2 dəstəyə bölünərək dairə - dairə döymə, toqqa dirəsi, ənzəlixan-ənzəli, xoruz fit ver, yoldaş səni kim aparadı, çiling-ağac kimi oyunlar keçirilirdi.

Axırıncı çərşənbə və Novruz bayramı günü Keçəl və Kosanın məzəli oyunları, zarafatları adamların yaddaşından silinməz iz buraxardı. Atmacalı sözləri, Novruz bayramına və yaz fəslinə aid maraqlı söhbətləri, oxuduqları mahnılar yaddaqalan olardı.

*Novruz, Novruz baharı,
Güllər, güllər baharı,
Novruz gəlir, yaz gəlir,
Nəğmə gəlir, saz gəlir.*

*Bağçamızda gül olsun,
Gül olsun, bülbül olsun.
Bağçalarda gül olsun
Gül üstə bülbül olsun
Kimi nəğmələr oxunardı.*

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, evlərdə səməni göyərdərdilər, yumurta boyayardı, bunlar da yazın gəlişinin əlamətlərindən biridir. Yumurta-

ların qırmızı rənglərlə boyanması günəşin rəmzidir. Bu vaxt artıq günəş torpağı qızdırırdı, təbiət canlanırdı.

*Gün çıx, gün çıx!
Köhlən atı min çıx.
Oğlun qayadan uçdu,
Qızın təndirə düşdü.*

*Keçəl qızı qoy evdə,
Saçlı qızı götür çıx.*

Novruz mərasimində çox məqamlar, nəğmələr, mahnılarda oxunur, vəsf olunardı. Lakin bunlardan çox az hissəsi gəlib bizə çatmışdır.

Bəzi yerlərdə, Novruz Bayramını həmçinin dini bayram kimi qələmə verənlər, axırda başa düşdülər ki, "Novruz"un dinlə heç bir əlaqəsi yoxdur. Bu bayram Azərbaycanın Milli bayramıdır, dövlət səviyyəsində hər il qeyd olunmaqdadır.

Hər bir xalq öz adət-ənənəsi ilə tanınır. Belə də olmalıdır. Xalqımızın milli adətlərini nəyə görə unudmalıyıq? Onu yaşadı, yeni nəsillərə çatdırmalıyıq. Novruz Bayramında bütün milli xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Bayram tamaşaları təşkil olunmalı milli geyimlər, həmçinin milli musiqi alətlərində, zurna-balabanda, sazda və sair xalq mahnıları və muğamlar istifadə olunmalıdır.

Bayramın təntənəli və canlı keçməsi üçün Laçın rayonunda, kəndlərdə fəaliyyət göstərən mədəniyyət evlərinə, klublara, mağazalara, məktəblərə bu barədə göstərişlər verilirdi, bayrama ciddi hazırlıq işləri aparılırdı.

Xalqımızın adətlərini qoruyub saxlamaq hər birimizin borcudur. Xalqın adət-ənənəsini yaşatmaq, xalqın özünü yaşatmaq deməkdir.

Qeyd: *Nemət Bəxtiyarın "Laçında qış nağlı" publisistik məqaləsi Mədəniyyət və Turizm nazirliyinin 2016-2017-ci illər üzrə yüksək bədii və sənətkarlıq keyfiyyətlərinə malik ədəbi əsərləri dəyərləndirmək, təbliğ etmək, istedadlı ədiblərin səmərəli yaradıcılıq axtarışlarına zəmin yaratmaq məqsədi ilə keçirdiyi "Qızıl Kəlmə" müsabiqəsinə təqdim olunur.*